

NOTIZEN ÜBER DIE DRAMATISCHEN LEISTUNGEN DER BÜHNE-GESELLSCHAFT DER HERREN J.B. HIRSCHFELD UND F. HERZOG, WÄHREND DES WINTER-CURSES 1828/9 ZU TEMESWAR, PRIMA PUBLICAȚIE TEATRALĂ DIN BANAT

Ciprian Glăvan*

*Cuvinte cheie: Notizen, publicație, teatru, Banat.
Keywords: Notizen, publication, theatre, Banat.*

Notizen über die dramatischen Leistungen der Bühne-Gesellschaft der Herren J.B. Hirschfeld und F. Herzog, während des Winter-Curses 1828/9 zu Temeswar, the first theatrical publication from Banat
(Abstract)

Notizen über die dramatischen Leistungen der Bühne-Gesellschaft der Herren J.B. Hirschfeld und F. Herzog, während des Winter-Curses 1828/9 zu Temeswar was the first theatrical newspaper that was published in Banat. The first issue of this bi-monthly periodical was published in November 1828 and the last on April 1, 1829. The chronicles of the theatrical pieces presented on Timisoara's theatre stage prove that the editors of the newspaper had a good knowledge of the dramaturgical theory and language. In the 20's of the 19th century Timisoara's theatre stage was successful and considered to be better than the other theatre stages from Banat. Generally the artists of the local theatre stage remained the same and only rarely changed. Unfortunately, with the exception of the theatrical reviews regarding the performance of the artists in various plays, which can be found in this article, I could not find further data regarding the artists. Shortly after *Notizen...* ceased to be published, the weekly theatrical periodical *Thalia* took its place. This shows the special importance given to the theatre in Timisoara at that time.

Notizen über die dramatischen Leistungen der Bühne-Gesellschaft der Herren J.B. Hirschfeld und F. Herzog, während des Winter-Curses 1828/9 zu Temeswar (documentul va fi citat în continuare după cum urmează: *Notizen...*) a fost prima publicație teatrală apărută în Banat. Periodicul avea o apariție bilunară, primul număr fiind publicat în cursul lunii noiembrie, iar ultimul în data de 1 aprilie 1829. La scurt timp după apariția *Notizen...* a ieșit de sub tipar săptămânalul cu specific teatral *Thalia*, fapt care arată importanța deosebită acordată teatrului în Timișoara la vremea respectivă¹.

În perioada în care a apărut *Notizen...* teatrul din Timișoara era condus de actorul timișorean Franz Herzog. Acesta, bun actor și om de afaceri iscusit, a plătit o arendă foarte mare, respectiv 4.500 de florini anual, angajându-se să repare

sălile de spectacol și de bal și să angajeze o trupă de calitate, obținând în acest context un contract pe șase ani, prelungit cu alți șase². Garanțiile materiale solicitate de către primăria timișoreană au fost oferite, pentru Herzog, de către Johann Speckner, Elisabetha Mayer, Dorothea Welling și N. Papp, considerându-se că garanția morală și artistică o constituiau succesele obținute anterior de către acesta³.

Astfel la 1 august 1820 el a preluat Teatrul și Reduta, urmând ca, conform contractului, duminica să prezinte comedii; marțea drame; joia opere și opere și sâmbăta tragedii. Din punct de vedere al cenzurii nu puteau fi jucate decât piese, care fuseseră jucate anterior de cel puțin două ori în Buda, Pesta sau Viena și care fuseseră prezentate spre aprobare magistratului orașului liber regesc Timișoara. În altă ordine de idei urma să se respecte regula, valabilă încă din secolul al XVIII-lea,

* Muzeul Național al Banatului Timișoara, Piața Huniade nr. 1, e-mail: cipi_gl@yahoo.com.

¹ Horst Fassel, *Bühnen-Welten vom 18.–20. Jahrhundert. Deutsches Theater in den Provinzen des heutigen Rumänien*, Cluj-Napoca (2007), 120.

² Nicolae Ivan, *Istoria a două secole de teatru liric la Timișoara*, Timișoara (2017), 74.

³ *Ibidem*.

privitoare la interzicerea reprezentațiilor teatrale în anumite zile (așa-numitele “Normatage”)⁴.

În ceea ce privește repertoriul pieselor jucate pe scena timișoreană în perioada în care a apărut *Notizen...* se constată o preferință deosebită pentru August von Kotzebue, căruia i se alătură alți autori, precum Friedrich Wilhelm Ziegler, Matthäus Stegmayer, Joseph Alois Gleich ș.a. O expunere mai detaliată a repertoriului respectiv va fi atașată acestui studiu. Acesta cuprindea atât piese noi, cât și piese și opere clasice, consacrate. Chiar dacă predominau comediile și dramele, au fost abordate și celelalte genuri și specii dramatice, operei acordându-i-se o importanță mai mare decât în perioada anterioară⁵.

În anii '20 ai secolului al XIX-lea teatrul timișorean se bucura de succes, fiind considerat mai bun decât celelalte din provincia bănățeană. Un semn al recunoașterii valorii sale culturale și de promovare a dezvoltării acestuia, din partea autorităților orașului, l-a constituit scăderea arendei la valoarea de 2.500 de florini. În același timp se dorea însă și o reglementare mai clară a acestei activități, astfel că s-a constituit o comisie teatrală, constituită din Michael Kuenalter, Georg Müller, Lorenz Hoffer, Johann Spechner și Karl Lang⁶. Aceasta a elaborat un regulament conform căruia directorul trebuia să asigure un repertoriu cât mai bogat, care să includă toate tipurile de genuri și stiluri artistice și o prestație de bună calitate a actorilor. În fiecare sezon trebuia să organizeze două reprezentații caritabile și să se asigure de întreținerea teatrului și a decorului. Pentru orice încălcare a regulamentului directorul și actorii puteau fi trași la răspundere sau chiar concediați⁷.

În anul 1825, când a expirat primul său contract, Herzog a aplicat împreună cu regizorul său, Josef Hirschfeld, pentru o perioadă suplimentară de șase ani. Această încercare a fost încununată de succes, arenda anuală fiind fixată la suma de 2.500 florini. De altfel, în 1828–1829 Hirschfeld a devenit asociatul lui Herzog, iar în ultimul an al concesiunii prelungite a condus singur teatrul⁸.

În colecția Muzeului Național Brukenthal din Sibiu se află revista *Notizen über die dramatischen Leistungen der Bühnengesellschaft unter Direktion der Herren J.B. Hirschfeld und Fr. Herzog während*

des Sommerkurses 1828 zu Hermannstadt, care documentează stagiunea estivală din anul 1828 din Sibiu a aceleiași trupe de teatru⁹.

În general, actorii teatrului din Timișoara au rămas aceiași, schimbându-se rareori. Numele actorilor apar în almanahurile și volumele broșate teatrale din deceniul al treilea al secolului al XIX-lea, elaborate de sufleori precum Findl, Stolz sau Mücke¹⁰. Din păcate, cu excepția recenziilor privitoare la prestația actorilor în cadrul diverselor piese, nu regăsim alte date despre aceștia. În paginile periodicului le regăsim pe doamnele și domnișoarele Weber, Schmidt, Steiner, Gäde, Sessi, Gottsmann și Zelleshuber (cea din urmă fiind o colaboratoare provenită de la teatrul din Frankfurt pe Main); pe domnii Sauermann, Wittich, Schütz, Meister, Schumüller, Theimer, Dannborn, Novak, August Miller, Ranstl, Theodor Müller și ocazional pe copiii Fani și Resi Novak.

Unele surse privitoare la istoria culturală timișoreană atribuie prosperitatea și durabilitatea trupei Herzog – Hirschfeld strategiei privitoare la personal, care presupunea salarii modice; o trupă stabilă și evitarea aducerii unor actori sau trupe străine pe scena timișoreană, deoarece se considera că o astfel de practică ar fi demoralizat actorii timișoreni și ar fi încurajat snobismul publicului local¹¹.

Notizen... a avut o apariție bilunară, fiind publicat la editura lui Josef Klapka. A apărut în format quarto, cu două coloane de text pe pagină, având drept motto un citat din opera clasicului german Johann Wolfgang von Goethe, respectiv: „Lob und Tadel muß ja sein” („Trebuie să existe și laudă și dojană”). Cronicile teatrale ale pieselor prezentate pe scena timișoreană dovedesc o bună cunoaștere a teoriei și limbajului specific dramaturgiei¹². Cronicile teatrale din ziarul, al cărui redactor a fost Karl Schaubach, apar sub semnătura unor pseudonime cu aspect latinizat, precum: Demetrius, Extraordinaria, Anti-Aletophilus, Desiderius, Dionysius, Dominicus, Amalia, Toni sau Deodatus.

Exemplarul din *Notizen...*, care constituie obiectul acestui articol, este singurul exemplar original păstrat până în prezent. El face parte din colecția Muzeului Național al Banatului (nr. inv.

⁴ Maria Pechtol, *Thalia in Temeswar. Die Geschichte des Temeswarer deutschen Theaters im 18. und 19. Jahrhundert*, București (1972), 85.

⁵ *Ibidem*, 88.

⁶ *Ibidem*, 86.

⁷ *Ibidem*, 87.

⁸ Nicolae Ivan, *op. cit.*, 74.

⁹ http://www.theaterjournale.at/cgi-bin/koha/opacdetail.pl?biblionumber=12997&query_desc=kw%2Cwrdl%3A%20hermannstadt, consultat în 08.07.2022.

¹⁰ Maria Pechtol, *op. cit.*, 87.

¹¹ Nicolae Ivan, *op. cit.*, 76.

¹² *Temesvarer Theaterkritik vom Jahre 1828/29 in Temesvarer Zeitung*, 60, 13 martie 1904, 3–4.

21.811). Conform considerațiilor publicate de Anton (Antal) Hermann (care a achiziționat inițial acest exemplar) în *Történelmi és Régészeti Értesítő* din anul 1904, la începutul anilor '90 ai secolului al XIX-lea, acesta a intrat în posesia unui exemplar incomplet al publicației cu specific teatral *Notizen über die dramatischen Leistungen der Bühne-Gesellschaft der Herren J.B. Hirschfeld und F. Herzog, während des Winter-Curses 1828/9 zu Temeswar*, în cadrul căruia se regăsesc exemplarele de la numărul 2 până la numărul 10 inclusiv.

În partea dreapta jos a exemplarului achiziționat de Anton Hermann, care în prezent se află în colecția muzeului nostru, apare inscripționat următorul text: „Levéltári szám C. 46. sz.”, care corespunde sistemului de numerotare a documentelor din arhiva muzeului din perioada premergătoare sfârșitului primei conflagrații mondiale. În considerațiile publicate de Anton Hermann în *Történelmi és Régészeti Értesítő*, acesta afirmă că ar fi dat acest exemplar Bibliotecii Publice din Timișoara, dar în articolul din *Temesvarer Zeitung* afirmă că a avut onoarea să îl înmâneze primarului Telbisz pentru muzeul timișorean. Considerăm că cea de a doua ipoteză este cea corectă, deoarece în adunarea lunară din 30 noiembrie 1892 a Societății Muzeale de Istorie și Arheologie din Ungaria de Sud, custodele de la vremea respectivă, István Berkeszi, a propus organizarea arhivei muzeului în patru grupe, respectiv: A – documente oficiale, așezate în ordine cronologică; B – documente personale private/neoficiale așezate în ordine alfabetică; C – mici tipărituri, proclamații, manifeste și D – colecția Ormos Zsigmond¹³. Această propunere a fost acceptată, astfel că inscripția de pe prima pagină ne indică faptul că acest exemplar din *Notizen...* a intrat în grupa C a arhivei muzeului timișorean în perioada anterioară sfârșitului Primului Război Mondial, când Berkeszi era custodele muzeului timișorean.

O imagine fidelă a vieții teatrale timișorene de la vremea respectivă o oferă cronicile de specialitate din *Notizen...*

Notizen über die dramatischen...,
II, 1 decembrie 1828

Repertoriul pieselor prezentate în paginile revistei debutează în numărul II (primul pe care îl avem la dispoziție) cu piesa *Die Schuld (Vina)* de Adolph Müllner din data de 8 noiembrie 1828. Se apreciază că artiștii scenei timișorene au făcut progrese în ceea ce privește talentul lor mimic, dar

că această apreciere nu se aplică și în cazul discursului lor scenic. Este apreciată prestația domnului Sauermann în rolul lui Hugo, chiar dacă au existat și mici deficiențe, care s-ar datora însă faptului că nu i se potrivește acest tip de rol și nu lipsei de tactică teatrală. Rolul Elvirei a fost interpretat foarte bine de domnișoara Weber. Rolul Jersei combină grația și frumusețea sentimentelor și, deși domnișoara Steiner a jucat bine acest rol, se consideră că per ansamblu nu s-ar fi ridicat la nivelul așteptărilor. Motivul principal pentru care nu ar fi reușit să se ridice la nivelul clarității sentimentelor pe care trebuia să le exprime, ar rezida în însăși individualitatea ei. Interpretarea domnului Wittich este apreciată, aceasta caracterizându-se prin hărnicie, naturalețe, gesturi semnificative și un control foarte bun al emoțiilor sale. Dificultățile apărute atunci când acesta trebuie să redea o parte mai amplă din piesă în mod inteligibil se datorează mai degrabă scăderii capacității de memorare a acestui veteran al scenei timișorene, decât lipsei capacității sau bunăvoinței sale. Domnul Schütz, în rolul lui Holm, a reușit să se ridice la nivelul unui mare predecesor. Resi Novak a întrecut orice așteptări în rolul micului Otto, grație educației și hărniciei pe de o parte și a talentului pe de altă parte¹⁴.

În data de 9 noiembrie 1828 a fost reprezentată opera comică în două acte *Die Weiber-Cur (Tratament cu dame)* de Matthäus Stegmayer. Rolul principal i-a revenit domnului Meister (cizmarul Sebastian), care apăruse anterior în rolul lui Poldel în piesa „fraților burghezi”, care a fost analizată în primul număr al revistei (număr care, din păcate, nu s-a păstrat). Prestația sa a fost convingătoare, domnul Meister folosind în mod iscusit umorul, considerat sarea din bucate în domeniul comediei și dând dovadă de talent muzical.

La această seară artistică reușită, care s-a bucurat de aplauzele îndelungi ale publicului, au contribuit și doamna Gäde, domnul Schumüller, domnul Theimer și, mai ales, domnul Dannborn și domnul Novak.

După o zi fără reprezentație, în data de 11 noiembrie s-a jucat drama în trei acte *Gabriele* de Eugène Scribe și Mélesville. Cronica acestei piese, semnată de „Demetrius”, a fost pozitivă per ansamblu, domnișoara Steiner (Gabriele), bucurându-se de aprecieri, ceea ce se poate spune și despre ceilalți protagoniști, respectiv doamna Weber, domnul Sauermann, domnul Schütz și domnul Miller.

În data de 13 noiembrie, după o nouă zi fără reprezentație, publicul timișorean a avut ocazia să

¹³ *Történelmi és Régészeti Értesítő*, VIII/IV (1892), 246–247.

¹⁴ *Notizen...*, II, 1 decembrie (1828).

revadă *Die weiße Frau (Femeia în alb)* de Eugène Scribe. Se considera că această operă “romantic-comică” în trei acte a fost o reușită mai mare decât în anul anterior, acest lucru datorându-se pe de o parte hărniciei și talentului celor implicați și pe de altă parte unei prestații și interpretări vocale de excepție. Printre protagoniștii piesei respective s-au numărat domnul Ranstl (Gaveston), Theimer (arendașul Dickson) și domnul Schumüller (Georg). Se apreciază, de asemenea, că readucerea domnișoarei Marie Henkel, care a fost apreciată de publicul timișorean în sezonul anterior, ar fi o mișcare potrivită din partea direcțiunii. O prestație bună a avut domnișoara Sessi, pe când doamna Schmidt și-a ieșit din tact în anumite momente ale reprezentației, dar a fost completată în mod fericit de către domnișoara Gäde, pe care autorul cronicii o consideră “podoaba și pilonul de sprijin” al corului timișorean.

În cadrul cronicii piesei *Donna Diana* de Karl August West se apreciază că apariția unor actori de la alte instituții teatrale are darul de a îndepărta apatia oricărui public de teatru. În acest caz se face referire la domnișoara Zelleshuber, care provenea de la teatrul orașenesc din Frankfurt am Main și își formase deja un renume bun ca urmare a unor reprezentații pe scena teatrului din Buda. Prestația ei foarte bună, în rolul Diane din piesa mai sus amintită, a confirmat renumele dobândit anterior. Prestații bune au avut și domnul Sauer mann (Don Căsar), domnul Theodor Müller (Perin), precum și doamna Schumüller (Floretta).

Domnul Theodor Müller, apreciat ca fiind unul dintre cei mai merituoși actori ai scenei timișorene, a excelat în rolul lui Daniel din piesa *Der Erbvertrag (Contractul de moștenire)* de Wilhelm Vogel, jucată în data de 15 noiembrie. Un joc bun au avut și domnișii Sauer mann (Wolfgang) și Schütz (Ottmar). În altă ordine de idei se face apel la domnișoara Steiner să nu mai șoptească cu alți actori în timpul piesei. „Demetrius”, care semnează această cronică teatrală, speră că domnul August Miller își va îmbunătăți în sfârșit pronunția. În cadrul aceleiași cronicii se arată că critica teatrală din cadrul *Notizen...* nu face referire la piesele în sine, ci analizează modul în care acestea au fost interpretate, acesta fiind obiectul revistei.

Cronica piesei din data de 16 noiembrie, respectiv *Das Fest in Blaurode (Sărbătoarea din Blaurode)* de Wellig, este una eminent negativă, considerându-se că aceasta nu a oferit publicului nici măcar un pic de amuzament sau bună dispoziție. Ținând cont de această stare de fapt, piesa mai sus amintită nu se bucură de nici un fel de considerații estetice.

De altfel, se sugerează direcțiunii ca pe viitor să nu mai irosească nici o seară a publicului în acest fel.

Cronica piesei *Das Turnier zu Kronstein (Turnirul din Kronstein)* de Franz Ignaz von Holbein insistă cu precădere asupra modului în care a jucat domnișoara Zelleshuber, considerându-se că o cronică detaliată a acestei piese arhicunoscute ar ocupa prea mult spațiu în paginile revistei. Aceasta a întrecut așteptările, ridicându-se la nivelul domnișoarei Spiri, care a fost apreciată în trecut la Timișoara pentru prestația ei în rolul lui Elsbeth. Ea a reușit să potențeze diversele caracteristici ale eroinei principale din piesă, astfel că poate spera la o primire favorabilă pe orice scenă ar evolua. Ceilalți actori din distribuție au jucat lăudabil, mai puțin domnul Theodor Müller, care s-a bazat prea mult pe asistența sufleorilor.

Pentru seara de 18 noiembrie au fost programate două piese, respectiv *Fluch und Segen (Blestem și binecuvântare)* de Ernst von Houwald și *Das Landhaus an der Heerstraße (Casa de la țară de pe Heerstraße)* de August von Kotzebue, cu care s-a încheiat primul abonament. Actorii, care au apărut în prima piesă (domnul și doamna Schütz, domnul Ranstl sau domnul August Müller și copiii Fany și Resi Novak) au jucat foarte bine, copiii excelând în acest sens. Nu același lucru se poate spune și despre domnișoara Gottsmann, considerându-se că atât prestația ei, cât și cea de-a doua piesă a seriei per ansamblu au fost slabe. De altfel, cronicarul consideră că o comedie în fiecare seară nu oferă suficient timp actorilor să își studieze rolurile și spectatorilor să se bucure de artă și face apel la direcțiunea instituției să nu privească arta dintr-un alt punct de vedere decât cel al publicului.

După o zi de pauză în data de 20 noiembrie a fost pusă în scenă arhicunoscuta piesă *Die Hochzeit des Figaro (Nunta lui Figaro)* de Pierre Caron de Beaumarchais. Prestația actorilor, care au jucat în această piesă, este considerată a fi mulțumitoare, arătându-se că e de la sine înțeles că scena timișoreană nu se poate compara cu cele din marile capitale europene, dar că oricum nici acolo astfel de capodopere nu se bucură deseori de o interpretare deosebită.

Cu această reprezentație de operă a început al doilea abonament al stagiunii de iarnă și se încheie al doilea număr al revistei *Notizen...*¹⁵ Per ansamblu Schaubach, care semnează la finalul acestui număr, consideră că prestațiile actorilor, mai ales cele din domeniul operei, au fost bune, având în vedere posibilitățile limitate și circumstanțele în

¹⁵ *Ibidem.*

care își desfășoară activitatea actorii de pe scena timișoreană. El consideră însă că aceasta se poate dezvolta în mod favorabil cu mai multă grijă din partea direcțiunii și a actorilor.

Notizen über die dramatischen...,
III, 16 decembrie 1828

O nouă interpretare de excepție din partea domnișoarei Zelleshuber a fost prilejuită de rolul pe care l-a jucat în piesa *Die Leibeigenen* (*Țăranii iobagi*) de Ernst Raupach în data de 22 noiembrie. Ceilalți actori, respectiv domnul Sauer mann (Wolodimir), domnul Theodor Müller (Ossip) și mai ales domnul Schütz (Isidor) au avut de asemenea o interpretare bună.

După cronică piesei anterioare semnate de „Amalia”, în data de 23 noiembrie a fost jucată piesa *Die schwarze Frau* (*Femeia în negru*) de Karl Meisl, recenzată în paginile *Notizen...* de „Extraordinaria”. Cu acest prilej ea constată că una dintre slăbiciunile actorilor scenei timișorene este aceea că atunci când se reia o piesă jucată anterior, actorii manifestă neglijență în modul în care își joacă rolul sau cântă. Pe lângă faptul că, unele melodii de la începutul piesei nu au fost cântate, domnul Schumüller a ignorat indicațiile directorului muzical și a cântat după propriul ritm și chiar domnul Ranstl a omis câteva note. Se consideră că un astfel de mod de a proceda ar favoriza intervențiile unui „Transilvanus redivivus” indignat, care să solicite recenzii artistice corespunzătoare, ignorând faptul că recenzii precum aceasta nu se datorează recenzentului, ci jocului artistic în sine. Acest „Aletophilus Transilvanus” sau „Transilvanus redivivus”, despre care se afirmă că ar fi lipsit de modestie, l-a criticat anterior pe redactorul revistei teatrului din Sibiu, despre care „Extraordinaria” afirmă că ar fi depus eforturi laudabile.

Comedia *Welche ist die Braut?* (*Cine este mireasa?*) de Johanna Franul von Weißenthurn a fost prezentată în data de 25 noiembrie, după o zi de pauză. Schaubach, care semnează această cronică, consideră că doamnei Rosetti, care a jucat rolul baroanei de Wendheim, i-a lipsit aparența de noblețe și maniere fine, pe care ar trebui să le aibă o doamnă din înalta societate. În schimb doamna Schmidt (baroana Dürrer) a reușit să imite mult mai bine noblețea și afectarea, inclusiv în domeniul limbii, modificând expresia cuvintelor în felul în care o făceau diverse doamne din înalta societate germană, care păreau să nu își mai cunoască propria limbă și să dorească să adopte limba franceză. Doamna Weber (Marie) și domnul Sauer mann

(domnul v. Grünau) au avut o prestație bună, dar domnul August Miller (Rath Blümlein) nu a excelat. În ceea ce îl privește pe domnul Wittich (avocatul Wolf), singurul lucru care poate fi regretat e că memoria sa nu mai este așa bună. „Demetrius”, care semnează această cronică, consideră că aceste scăpări ale veteranului scenei timișorene pot fi trecute cu vederea, ținând cont de faptul că e deosebit de activ și de priceput în domeniul său.

În data de 27 noiembrie, după o zi fără reprezentație, pe scena timișoreană a fost prezentată piesa *Die glückliche Täuschung* (*Fericita înșelăciune*) de Gioacchino Rossini. Prestația interpretului principal din această piesă a fost necorespunzătoare, având deficiențe atât în partea introductivă, cât și în prima arie, în care a cântat șters. Pe de altă parte a accentuat anumite note într-un mod foarte strident, astfel că i se recomandă îngrijirea cât mai urgentă și atentă a propriei voci prin evitarea strictă a oricăror influențe dăunătoare. Domniile Theimer (Battonne) și Ranstl (Tarabotto) au oferit în cadrul acestei opere noi probe ale virtuozității lor în acest domeniu. În contrast cu prestația domnului Dannhorn „grație” căruia această operă a eșuat, domnul Pavlas, prim violonistul capelei domului timișorean, a impresionat în mod plăcut, manifestând siguranță și pricepere în mânăuirea acestui instrument dificil.

După o nouă zi de pauză, în data de 29 noiembrie a avut loc prezentarea piesei *Maria Stuart* de Friedrich Schiller, în care domnișoara Zelleshuber a jucat în a patra piesă a ei în calitate de artist invitat pe scena timișoreană. Conform aprecierilor unui autor cunoscut la vremea respectivă, piesele lui Schiller ar fi probleme fâurite pentru uriași, la rezolvarea cărora își încearcă puterile niște pitici. Schaubach, care semnează această cronică, consideră că acest citat nu se aplică doamnei Weber, care a jucat foarte bine rolul lui Elisabeth. Demne de apreciere au fost și prestațiile domnilor Schütz (Mortimer), Sauer mann (contele Leicester) sau Wittich (Shrewsbury). Chiar dacă prestația domnișoarei Zelleshuber (Maria Stuart) nu a fost perfectă, cum se aștepta de la ea, deoarece i-a lipsit forța necesară, având în vedere dorința ei de perfecționare și forța dobândită deja, există speranțe pentru ea în acest sens.

Cronica piesei din 30 noiembrie, *Der Diamant des Geisterkönigs* (*Diamantul regelui fantomă*) de Ferdinand Raimund, care nu poate fi descifrată datorită stării deficitare de păstrare a colțului paginii respective din revistă, încheie numărul trei al revistei *Notizen...*¹⁶.

¹⁶ *Notizen...*, III, 16 decembrie (1828).

Notizen über die dramatischen...

IV, 1 ianuarie 1829

Al patrulea număr al revistei debutează cu un drept la replică a Amaliei Zelleshuber din data de 20 decembrie 1828, privitor la cronică prestației ei în rolul Mariei Stuart din piesa lui Friedrich Schiller, amintită mai sus. În reacția redacției, semnată de Schaubach, la acest drept la replică se arată că recenzia respectivă nu era neapărat o critică și că părțile ei componente nu se contrazic între ele. Se arată, de asemenea, că cronicile pieselor sunt doar rezultatul considerațiilor estetice individuale și că publicul este cel mai competent și incoruptibil judecător în acest sens.

În data de 1 decembrie 1828 pe scena timișoreană a fost prezentată piesa *Die Pilgerin (Pelerina)* de Johanna Franul von Weißenthurn, aleasă de doamna Rosetti și domnul Wittich. Piesa, a cărei cronică a fost semnată de „Toni”, s-a bucurat de o primire favorabilă. Printre actorii care și-au jucat bine rolul în cadrul acesteia s-au numărat domnul Wittich, domnul Schütz, domnișoara Steiner și domnul August Miller. Se consideră că și doamna Rosetti s-ar fi putut bucura de aprecierea cuvenită, dacă ar fi putut să-și interpreteze rolul în seara respectivă.

În seara următoare a fost prezentată piesa *Die Corsen in Ungarn* (adaptare după piesa *Die Corsen (Corsarii în Ungaria)* de August von Kotzebue. Este apreciată interpretarea bună și plină de umor a domnișoarei Zelleshuber, care a interpretat rolul lui Natalie, dar i se sugerează să nu își lase jocul umbrit de afectarea teatrală, care era vizibilă uneori. În altă ordine de idei se consideră că ea are mult talent, dar statura ei impunătoare nu se potrivește foarte bine cu un rol care presupune naivitate și nevinovăție copilărească. Cronicarul piesei subliniază din nou interpretarea foarte bună și speră că aceste observații nu vor fi interpretate în mod neprietenos de actrița amintită mai sus. De aprecieri pozitive se bucură și domnul Wittich, care a interpretat foarte bine rolul de tată, care i-a revenit în cadrul acestei piese. Rolul Otiliei a fost interpretat bine de domnișoara Steiner, dar criticul nu înțelege de ce atunci când se află în punctul culminant al interpretării, aceasta trece brusc într-o stare de visare, respectiv de letargie a simțurilor. Se consideră că aceasta are elocvență mimică și talent deosebit pentru interpretarea rolurilor tragice, dar că acestea pot fi ameliorate cu puțină iluminare intelectuală¹⁷.

¹⁷ *Notizen...*, IV, 1 ianuarie (1829).

Notizen über die dramatischen...

V, 16 ianuarie 1829

Cu ocazia Anului Nou, în data de 1 ianuarie 1829 au fost prezentate comediile *Anekdotenbüchlein (Cărticica cu anecdote)* și *Das Lotterie-Loos (Biletul de loterie)* de Ignaz Franz Castelli, respectiv Niccolo Isouard. În prologul acestor piese domnul Sauermann a ținut un discurs adecvat acestui moment. Cronică celor două piese, semnată de „Desiderius” remarcă jocul domnișoarei Steiner, care a interpretat rolul bătrânei contese Eugenia, jucând în prima piesă alături de domnul Sauermann. În ceea ce îl privește pe cel din urmă, se consideră că ar trebui să își coordoneze mai bine trăirile interioare cu jocul său scenic. În ceea ce privește a doua piesă domnișoara Sessi (Adele) și domnul Schumüller (Plinville) ar fi putut să își joace mai bine rolurile, în vreme ce domnișoarei Gäde (Betty) nu i se poate reproșa, ca de obicei, nimic. În rest, criticul consideră că nu are nimic laudabil de spus despre cea de a doua reprezentație.

În cea de a doua zi a noului an s-a jucat *Die Verwandtschaften (Rudele)*, comedie în cinci acte de August von Kotzebue. În cadrul acesteia s-a remarcat îndeosebi doamna Weber (Morgan), care a dat dovadă de talentul necesar pentru a interpreta cu acuratețe diferite tipuri de roluri. Prestații bune au avut și domniile Sauermann (Max), Ranstl (Hans Wollmuth), Wittich (Peter Wollmuth) și Schütz (Anton). „Deodatus”, care semnează această cronică, nu înțelege de ce în distribuția piesei apar persoane, care apoi nu joacă punctual în piesa respectivă, sugerând renunțarea la astfel de practici.

În data de 3 ianuarie 1829 a fost interpretată piesa *Das Testament des Onkels (Testamentul unchiului)* de Ignaz Franz Castelli. În acest context este elogiat modul în care domnul Wittich (domnul de Dolmer), decanul de vârstă al scenei timișorene, își interpretează rolurile. Jocul său se caracterizează prin putere și naturalețe, care contrastează cu vârsta sa înaintată. O prestație laudabilă a avut și doamna Weber (doamna de Damenhof), în această piesă remarcându-se și domniile Sauermann (maiorul de Werlingen), Theodor Müller (Karl) și domnul Schütz (Joseph Olborn). „Dionisius” îi recomandă însă doamnei Hoffmann (Rose) să facă ceva pentru ameliorarea stilului ei actoricesc, care e flegmatic și lipsit de pasiune, indiferent de rolul interpretat. I se sugerează să dea dovadă de mai multă însuflețire și diversitate în interpretarea rolurilor.

Rolurile principale din piesa *Aline, Königin von Golkonda (Alina, regina din Golconda)* de

Henri-Montan Berton, au fost interpretate de domnișoara Steiner (Aline) și de domnișoara Gäde (Zilly). Acestea au fost aplaudate pentru costumația lor, care a dat dovadă de bun gust. Unele glume cu accent local au fost reușite, iar altele mai puțin reușite. În acest context cronicarul "Dominicus" consideră că unele aspecte comice din piesele domnului Novak pot fi îmbunătățite, dar arată, de asemenea, în nota de subsol, că nu este vina lui că anumite roluri nu au fost concepute pentru gusturi elevate, fiind gândite de către autor doar ca motive de râs. În altă ordine de idei se apreciază că dotarea scenică a lăsat de dorit.

După o zi de pauză, în data de 6 ianuarie s-a jucat piesa *Der Berggeist oder die drei Wünsche* (*Spiritul munților sau Cele trei dorințe*) de Joseph Alois Gleich, comedie muzicală în trei acte. "Dionisius", care semnează cronică acestei piese, consideră că domnul Schumüller (Plumper) a jucat decent, în vreme ce prestația domnului Novak (Mißmuth) în cadrul acestei piese sau în roluri anterioare, precum Signor Antonio sau conducătorul imperiului indian, nu a convins. În ceea ce îl privește cronicarul revine la o idee enunțată cu altă ocazie, apreciind că trebuie recunoscută calitatea decentă a umorului domnului Novak, chiar dacă nu excelează în acest domeniu.

Reprezentarea de gimnastică a domnului Luzzatto, un gimnast peregrin, care a impresionat prin forța herculeană și poziții academice, inspirate din statuile antice, a avut loc în data de 7 ianuarie. Același domn a expus în hanul "La cerbul de aur" o colecție de amfibii și maimuțe vii, precum și o zibetă. Se recomandă vizitarea acestei expoziții îndeosebi tinerilor.

În ultima pagină a acestui număr al revistei este redată partea finală a cronicii piesei *Die Corsen in Ungarn*, prezentată într-un număr anterior și semnată de Schaubach. În cadrul acesteia se arată că domnișoara Steiner ar putea să își îmbunătățească prestația. Domnii Schütz, Schumüller și Miller August au jucat destul de bine, în vreme ce domnul Sauermann a avut un rol mai degrabă secundar, de figurant¹⁸.

Notizen über die dramatischen...
VI, 1 februarie 1829

Anunțul conform căruia piesa *Agnes Sorel* de Mary Anne à Beckett va fi reprezentată pe scena timișoreană a făcut ca data de 8 ianuarie să fie așteptată cu nerăbdare. Orchestra, condusă de domnul Hoffmann, s-a ridicat la nivelul așteptărilor,

interpretând precis și cu virtuozitate. Actorii, care au jucat în rolurile principale, respectiv domnul Theimer și domnișoara Sessi, nu s-au ridicat la nivelul așteptărilor, în pofida eforturilor depuse în acest sens, mai ales de către protagonista feminină. În acest context, chiar dacă domnul Schumüller, domnul Ranstl, domnul Novak, doamna Schmidt și domnișoara Gäde au jucat și au cântat cu însuflețire, simț artistic și hărnicie, nu au putut remedia impresia lăsată de prestația actorilor din rolurile principale.

În data de 9 ianuarie nu a avut loc nici o reprezentație, iar în ziua următoare a fost prezentată piesa *Das Alpenröslein* (*Trandafirul din Alpi*) de Franz Ignaz von Holbein, în locul piesei *Die Indianer in England* (*Indienii în Anglia*) de August von Kotzebue. Această schimbare, necesară datorită cazurilor de boală a unor actori, a fost bine primită de public, mai ales că prima piesa nu era atât de cunoscută precum cea a lui Kotzebue.

O altă piesă, al cărei autor era August von Kotzebue, respectiv *Johanna von Montfaucon* a fost jucată în ziua următoare. Grație eforturilor actorilor – respectiv domnul Sauermann (Estavafel), doamna Weber (Johanna), domnul Theodor Müller (Lafarra) și domnul Schütz (Philipp von Montenach) – reprezentația a fost o reușită, chiar dacă tema piesei nu mai e atât de actuală.

Piesa *Preciosa* de Pius Alexander Wolff s-a jucat în premieră în data de 12 ianuarie, această reprezentație fiind dedicată soților Hoffmann, care activează în cadrul orchestrei, respectiv al trupei teatrale de pe scena timișoreană. Schaubach consideră că aceștia nu s-au putut bucura de recunoașterea corespunzătoare a meritelor lor. Pe de o parte se consideră că piesa nu are valoarea dramatică a piesei *Die kleine Zigeunerin*, chiar dacă muzica compusă de Karl Maria von Weber o ridică peste aceasta. Pe de altă parte doamna Hoffmann (*Preciosa*) nu a interpretat foarte credibil rolul, în pofida unei declamații bune și a dansului și muzicii interpretate. Domnul Sauermann (căpitanul țiganilor) a fost costumat precum Rinaldo Rinaldini, iar ceilalți actori, care au jucat roluri de țigani, au avut o costumație situată între costumele tipice românești și maghiare. Dintre ceilalți actori, care au evoluat foarte bine în această piesă, îi putem aminti pe doamna Rosetti și pe genialii copii ai domnului Novak, care și-au interpretat din nou foarte bine rolurile.

Marți, 13 ianuarie s-a jucat piesa *Die Indianer in England* (*Indienii în Anglia*) de August von Kotzebue, care fusese programată în sâmbăta anterioară, dar nu s-a putut desfășura datorită unor

¹⁸ *Notizen...*, V, 16 ianuarie (1829).

cazuri de boală în rândul actorilor. Printre cei care s-au remarcat în cadrul acestei piese pot fi amintiți doamna Hoffmann (Gurli) și domnul August Miller (Visitator).

După o zi fără reprezentație, în data de 15 ianuarie a fost prezentată piesa *Verlegenheit und List (Jenă și viclenie)* de August von Kotzebue. Cronicarul consideră că aceasta este una dintre cele mai slabe piese ale acestui autor atât de prolific pentru lumea teatrului, dar că durata scurtă, umorul reușit și succesiunea rapidă a dialogurilor a asigurat o primire favorabilă și o recunoaștere a prestațiilor artiștilor.

Piesa într-un act *Der Zweikampf (Duelul)* de Franz August von Kurländer a ocupat prima parte a serii de vineri, 16 ianuarie, atenția cronicarului acestei piese fiind reținută însă de reprezentația de gimnastică oferită de domnul Luzzatto, care a impresionat publicul prin fizicul său herculean și exercițiile executate. Se pare că anterior acesta fusese model în cadrul unei academii de pictură a statului papal, de la Timișoara acesta urmând a se deplasa în Transilvania. Cronicarul consideră că acolo reviste similare *Notizen...* au mai mulți susținători și că astfel prestațiile sale atletice se vor bucura de recunoașterea meritată și de o primire favorabilă.

Cunoscuta piesă *Die Hochzeit des Figaro (Nunta lui Figaro)* de Pierre Caron de Beaumarchais, pe muzică de Rossini, a avut parte în seara de 17 ianuarie, de una dintre cele mai reușite reprezentații de pe scena timișoreană, fiind apreciată ca atare și de public. O prestație excepțională a avut în acest context domnișoara Sessi (Rosine), rolul potrivindu-se bine vocii ei. Cronicarul speră că această prestație nu se va dovedi meteorică. O interpretare magistrală, atât grație vocii, cât și prestației scenice și costumației a avut domnul Theodor Müller (Figaro), acesta justificând astfel recenzia laudativă de care a avut parte în revista *Iris* (numărul 90 din anul 1828) pentru prestația sa în același rol pe scena din Pesta. Domnul Schumüller (contele Almaviva), domnul Ranstl (Bartholo) și domnul Dannhorn și-au jucat de asemenea bine rolurile.

În seara următoare a fost prezentată comedia într-un act *Vier Schildwachen auf einen Posten (Patru santinele la un post de pază)* de Ignaz Franz Castelli și ultima reprezentație itinerantă a gimnastului Benetto Luzzatto.

După o zi de pauză, în data de 20 ianuarie a fost prezentat în premieră *Der Haustyran (Tiranul casei)* de Alexander Duval, domnul Sauermann (Wallburg) având o prestație bună. Pe marginea

acestei piese Schaubach remarcă că în afara scenei se găsesc suficienți tirani ai casei.

În data de 21 ianuarie nu a avut loc nici o reprezentație, dar în seara zilei următoare a fost prezentată drama în trei acte *Toni* de Theodor Körner. Piesa a fost bine interpretată, remarcându-se în primul rând domnișoara Sessi (Toni).

Fiesco de Friedrich Schiller a fost prezentată publicului în data de 23 ianuarie, această reprezentație fiind dedicată domnișoarei Steiner (Julia), care a avut o prestație bună și alături de care au evoluat și alți actori precum domnul Schütz (Gianettino Doria), domnul Sauermann (Fiesco de Lavagna), doamna Weber (Leonora), domnul Wittich (Andreas Doria), domnul Theodor Müller (Mohr) și domnul August Miller (Berrina)¹⁹.

Notizen über die dramatischen...

VII, 16 februarie 1829

Opera în trei acte *Die Entführung aus dem Serail (Răpirea din serai)* de Christoph Friedrich Bretzner, pe muzică de W.A. Mozart, jucată în data de 24 ianuarie, s-a bucurat de o interpretare și de un acompaniament muzical decent, dar cronicarul nu pare pe de-a întregul mulțumit de calitatea reprezentației.

Piesa *Der Pächter und der Tod (Arendașul și moartea)* de Joseph Alois Gleich este considerată una dintre cele mai bune dintre cele jucate în sezonul carnavalului din anul 1829 pe scena timișoreană, la aceasta contribuind jocul bun al domnului August Miller (personificarea morții) și domnul Novak (arendașul).

În data de 26 ianuarie scena a fost închisă, în ziua următoare fiind redată piesa *Sorgen ohne Noth und Noth ohne Sorgen (Griji fără nevoi și nevoi fără griji)* de August von Kotzebue. Actorii implicați în această piesă au făcut ce au putut pentru ca reprezentația să iasă bine, dar Schaubach este de părere că piesa nu se numără printre cele mai bune ale lui Kotzebue. Dintre actorii, care au făcut parte din distribuție, sunt amintiți domnul Sauermann, domnul Schütz, domnul Novak, domnul August Miller, doamna Rosetti și decanul de vârstă al scenei timișorene din vremea respectivă, domnul Wittich.

După o nouă zi fără reprezentație, în data de 29 ianuarie a fost prezentată comedia în patru acte *Der Wirrwarr (Haosul)* de August von Kotzebue, în care rolul principal i-a revenit domnului Schütz. Se consideră că această piesă ar fi avut priză mai mare la public dacă nu ar fi fost redată deja de câteva ori pe scena din orașul de pe Bega.

¹⁹ *Notizen...*, VI, 1 februarie (1829).

În următoarea zi s-a jucat *Evakathel und Schnudi oder die große Thierhetze (Evakathel și Schnudi sau marea vânătoare)* de Joachim Perinet, mai multe roluri masculine fiind jucate de actrițe și viceversa. Schaubach consideră că termenul caricatură se potrivește cel mai bine acestei reprezentării, deoarece chiar dacă a fost comic într-o primă fază datorită schimbului de roluri, acest tip de redare s-a dovedit obositor pe parcursul întregii piese. Printre protagoniști s-au numărat: domnul Schumüller (Evakathel), domnul August Miller (Ballerina), domnul Ranst (Trillerina) și doamna Weber (Bamstig).

Sâmbătă, 31 ianuarie, a fost jucată piesa *Der Erbprinz oder das große Geheimniß (Prințul moștenitor sau marele secret)* de Friedrich Wilhelm Ziegler. Atât piesa, cât și jocul actorilor a fost la înălțime. Printre protagoniștii serii, care au încântat publicul cu prestația lor s-au numărat: domnul Sauermann (prințul moștenitor), doamna Rosetti (marele maestru al Curții), doamna Weber (Marasini), domnișoara Steiner (prințesa Marie), domnul Ranstl (primul ministru al curții princiare) și, mai ales, domnul Wittich (Ducele) și domnul Schütz (Ferdinando). Prestația actorilor este apreciată cu atât mai mult cu cât aceștia joacă magistral roluri dificile într-o zi, iar în ziua următoare sunt nevoiți să joace roluri în piese mărunte sau de o calitate îndoielnică, precum este considerată piesa, pe care urmau să o prezinte în ziua următoare, respectiv *Rochus Pumpenickel* de Matthäus Stegmayer. Cronicarul consideră că această capacitate de adaptare a actorilor trebuie apreciată la justa valoare, cu atât mai mult cu cât orice greșală le este sancționată imediat și fără milă. În aceeași seară de duminică, în care s-a jucat piesa amintită anterior, care este considerată un afront la adresa bunului gust, a avut loc și sărbătoarea carnavalului.

În data de 2 februarie în locul piesei *Die Grafen Montalto (Conții Montalto)* a fost prezentată *Der Wildfang (Animalul capturat)* de August von Kotzebue, în care rolul principal l-a jucat cu succes domnul Schütz.

Același autor a semnat și piesa *Der Brief aus Kadix (Scrisoarea din Cadiz)*, care a fost jucată în seara următoare, în care prestația actorilor a fost bună, remarcându-se îndeosebi domnul Theodor Müller.

Scena a fost închisă în data de 4 februarie, iar în următoarea zi pe scena timișoreană a fost prezentată în premieră *Vergebliche Mühe (Efort inutil)*, în cadrul căreia actrița și îndeosebi domnul August Miller (invalidul Barnabas) au jucat bine,

cu această ocazie el invitând publicul la piesa din seara următoare, care urma a fi jucată în beneficiul său și al doamnei Weber.

În premieră, în data de 6 februarie s-a jucat, așa cum anunțase domnul August Miller cu o seară mai înainte *Die Schirmherrn von Lissabon oder der Kronenstreit (Protectorii Lisabonei sau Lupta pentru coroană)*, piesă istorică în cinci acte de Friedrich Wilhelm Ziegler. Chiar dacă, datorită introducerii prea lungi și a epilogului târăgănat, această piesă nu este așa bună precum altele scrise de același autor, ea are părțile ei ofertante, care au fost folosite în mod optim de protagoniștii principali și îndeosebi de domnul August Miller.

Sâmbătă, 7 februarie, a fost prezentată melodrama în trei acte cu cor și dansatori *Ein Uhr (Ora unu)* de Wilhelm Vogel. Având în vedere că a mai fost jucată pe scena timișoreană, cronicarul nu insistă prea mult asupra temei piesei, dar remarcă în mod pozitiv jocul copiilor, respectiv Karl și Kati Hirschfeld, precum și Resi, Fany și Betty Novak și al domnului Theodor Müller, în rolul personajului negativ Kanut. Singurul aspect pe care cronicarul îl critică este faptul că cei din preajma copiilor nu le-au dat întotdeauna la timp recuzita, pe care aceștia trebuiau să o aibă în diferite momente ale jocului, aspect care ar fi putut afecta negativ inclusiv prestația unor actori adulți²⁰.

Notizen über die dramatischen... VIII, 1 martie 1829

Datorită îmbolnăvirii domnișoarei Steiner, în locul piesei *Die Reise nach Paris (Călătoria la Paris)* duminică, 8 februarie, s-a jucat *Die glückliche Täuschung (Fericita înșelăciune)* de Gioacchino Rossini. Având în vedere faptul că această piesă a fost deja prezentată pe scena timișoreană în data de 27 noiembrie 1828 și discutată în extenso, nu se insistă prea mult asupra acesteia, remarcându-se doar că reprezentarea a fost una foarte reușită, singura diferență față de prima prezentare fiind aceea că domnișoara Sessi, domnul Schumüller, domnul Theimer și domnul Ranstl au jucat acum mai bine decât prima oară.

Calitatea interpretării a fost foarte ridicată și în cazul piesei în patru acte *Weltton und Herzensgüte (Weltton și bunătatea inimii)* de Friedrich Wilhelm Ziegler din data de 10 februarie. Printre protagoniștii serii, răsplățiți la final cu aprecierea și aplauzele publicului, s-au numărat: domnul Schütz (președinte), doamna Weber (soția președintelui), doamna Hoffmann (Antonie), domnul August

²⁰ *Notizen...*, VII, 16 februarie (1829).

Miller (contele Blanker), domnul Sauermann (Fritz Berg) și în special domnul Wittich.

În data de 11 februarie a fost seara premergătoare aniversării a 61 de ani de către împăratul habsburgic Francisc I, sărbătorită cu teatru de revistă. La aceasta s-a adăugat iluminarea festivă, decorația alegorică și intonarea imnului de către corul instituției. Cronicarul consideră că jocul actorilor a fost bun, însă teatrul de revistă a constituit o alăturare de scene anecdotice destul de forțată. El remarcă că există anumite neconcordanțe, întâzieri, lipsă de siguranță etc. care tind să devină o obișnuință pe scena locală și care ar trebui corectate. Tot nelocul ei i s-a părut și alăturarea diverselor tipuri de costume și uniforme militare, diferite ca și epocă, unele fiind adaptate timpului istoric al piesei, iar altele contemporane.

În seara zilei de 12 februarie nu a avut loc nici o reprezentație, dar la Redută s-a desfășurat un bal cu ocazia zilei de naștere a suveranului. Acest bal de înaltă ținută s-a bucurat de o participare numeroasă, fiind prezente peste 500 de persoane. Chiar dacă este considerat a fi fost un eveniment nobil, strălucit, cronicarul remarcă și câteva aspecte negative, precum: dotarea tehnică, care nu a permis ca discursul doamnei Hoffmann și un cvartet vocal de excepție să fie audiat în parametri optimi, în condițiile zgomotului de fond datorat numeroșilor participanți. În aceeași categorie este trecută și iluminarea din sală, al cărei miros a îndepărtat doamnele de pe ringul de dans. Cronica acestui eveniment aniversar se încheie cu elogii la adresa împăratul habsburgic Francisc I.

Atât domnul Sauermann (contele de Savern), cât și ceilalți actori, respectiv doamna Weber (Helene), doamna Hoffmann (Luitgarde), domnul Schütz (Fridolin), domnul Theodor Müller (gubernatorul cetății), August Müller (Felsek) au avut o prestație bună în piesa *Fridolin* de Franz Ignaz von Holbein, care a fost prezentată în data de 13 februarie.

Aschenbrödel (Cenușăreasa) de Niccolo Isouard a fost opera prezentată în data de 14 februarie, în cadrul căreia domnișoara Sessi și doamna Schmidt au cântat cu bravură. Domnul Theodor Müller (Montefiascone) a cântat în primul act o arie și în al doilea act un duet. Domnul Theimer (Alidor) a jucat foarte bine și a strălucit în costumul achiziționat mai ales din fonduri proprii. Domnișoara Gäde în rolul principal nu a jucat atât de bine ca de obicei, folosind de altfel elemente de frizură moderne, care nu se potriveau cu firul narativ al piesei.

În ceea ce privește piesa *Die Reise nach Paris (Călătoria la Paris)* de Adolph Bäuerle, cronicarul

consideră că, exceptând scena interogatoriului, interpretată cu umor de domnul Novak (Wiesel), aceasta este de slabă calitate și plictisitoare. Cu excepția domnișoarei Gäde (hangîța), care a jucat decent, cronicarul nu înțelege ce au vrut actorii să exprime în rolurile din această piesă, caracterizată de numeroase nepotriviri și platitudini. La fel de nelămurit este de ce această piesă nu a putut fi prezentată în data de 8 februarie, datorită îmbolnăvirii doamnei Steiner, în condițiile în care nu ar fi fost nevoie de o mare actriță pentru a spune cele zece cuvinte, pe care le presupune acest rol.

Seara de 17 februarie a oferit publicului timișorean o comedie într-un act, *Das Fläschchen Cöllnerwasser (Sticlucă cu apă de colonie)* sau *Dennkschrift eines Husaren-Officiers (Memoriul unui ofițer de husari)* de Eugène Scribe și o tragedie într-un act, *Die Heimkehr (Întoarcerea acasă)* de Ernst von Honwald. Comedia a fost jucată bine, într-un stil nuanțat, franțuzesc, printre protagoniști numărându-se domnul Theodor Müller (colonelul), domnișoara Gäde (soția colonelului) și domnul Schütz (locotenentul Leon). Cea de-a doua piesă a seriei a fost jucată în aceeași manieră, printre actorii, care au jucat în această piesă, numărându-se domnul August Miller (Wolfram), doamna Weber (Johanna), Fany Novak (fiul mic), doamna Hoffmann (Marie) și domnul Sauermann (Heinrich Dörner). Se consideră că cel din urmă nu a jucat rău, dar că rolul a fost prea tragic pentru modul său de a fi.

Die Deutsche Hausfrau (Casnica germană) de August von Kotzebue a fost prezentată în data de 19 februarie. Doamna Weber, interpreta rolului principal, a jucat în mod desăvârșit, atât din punct de vedere artistic, cât și feminin. O prestație asemănătoare au avut și domnul Miller August (domnul de Wertheim), doamna Hoffmann (Julie), doamna Rosetti (doamna de Wertheim), domnul Wittich (domnul de Biedersee), domnul Sauermann (generalul) și, mai ales, domnul Schütz (Moreau). După încheierea piesei, domnul Novak, care merită toată aprecierea publicului timișorean, grație prestației sale ca actor și scenarist de comedii și a talentului scenic al copiilor săi, i-a invitat pe cei prezenți la piesa din seara următoare, care urma să se joace în beneficiul său.

Grupajul dramaturgic și muzical cu titlul *Alles lustig, nichts traurig (Doar veselie, fără tristețe)*, prezentat în seara zilei de 20 februarie în beneficiul domnului Novak, a cuprins mai multe părți. Prima parte a constituit-o *Die Puppe (Păpușa)* sau *Die kleine Schwester der Geliebten (Sora mică a iubitei)* de Eugène Scribe și Mélesville. Dacă la Paris, în

cadrul Théâtre Gymnase Dramatique, o fetiță de 10 ani, Leontine Fay, a încântat publicul prin jocul său, același lucru se poate spune și despre prestația lui Fany și a lui Röschen Novak în piesa amintită anterior. A doua parte, *Komisches Allerlei (Potpuriu Comic)*, a inclus cântece și dansuri noi, cuprinse în mod lejer într-un quodlibet. O prestație excelentă a avut domnul Ranstl, în calitate de capelmaistru-dirijor într-o scenă din opera *Sposa fedele*, apoi a urmat un quodlibet muzical, ai cărui protagoniști au fost domnul Novak și domnișoara Gäde. Cea de-a doua parte a continuat în mod fericit cu un solo maghiar și un fandango executate de domnișoara Uhlich și de copiii domnului Novak. A urmat apoi o bucată dintr-o operă, care nu a fost încă prezentată la Timișoara, respectiv *Maurer und Schloßer (Zidar și lăcătuș)*, redată în duet de domnul Schumüller și de domnul Theodor Müller. Ultima parte a acestui grupaj a cuprins în primul rând un mic divertisment în care au jucat micul Hirschfeld și Betty Novak, încântând audiența. A urmat un solo grotesc turcesc al domnului Uhlich și un pas în doi englezesc, prezentat de Resi și Fany Novak. Totul s-a încheiat cu un solo englezesc și apoi un Pas de trois a domnișoarei Uhlich. Atât publicul cât și domnul Novak au fost foarte mulțumiți de reprezentație.

În ziua de sâmbătă, 21 februarie a fost prezentată publicului piesa *Die Mohrinn (Femeia maură)* de Friedrich Wilhelm Ziegler, care nu este discutată prin prisma firului său epic sau al prestației actorilor, deoarece a fost jucată de mai multe ori în mod reușit pe scena timișoreană. Cronicarul menționează doar un incident, care a întrerupt piesa, în cadrul căruia unul sau mai mulți spectatori au deranjat într-o măsură atât de mare desfășurarea spectacolului, încât au provocat reacția unuia dintre artiștii de pe scenă și speră că astfel de incidente nu se vor mai repeta sau vor fi cât mai rare²¹.

Notizen über die dramatischen...,
IX, 16 martie 1829

Cronicarul apreciază că piesa *Till Eulenspiegel* de Matthäus Stegmayer, care a fost prezentată în data de 22 februarie, nu a fost prelucrată într-un mod fericit, deși era ofertantă din punct de vedere al aspectului comic, astfel că singurul aspect pozitiv, care a salvat într-o oarecare măsură situația, a fost prestația actorilor.

Opera comică în trei acte *Der Schnee (Zăpada)* de Daniel-François-Esprit Auber a fost prezentată în data de 24 februarie, atât în ziua

premergătoare, cât și în data de 25 februarie scena fiind închisă. Domnul Theimer (contele Egbert von Freudenberg) a confirmat cu această ocazie abilitățile sale muzicale, care erau deja cunoscute, o surpriză plăcută în acest sens fiind domnișoara Gäde (Bertha von Waldheim). Un joc bun au avut și ceilalți protagoniști, respectiv: domnul Ranstl (Saugraf), domnișoara Sessi (fica acestuia), domnul Schumüller (cavalerul Wellau) și domnul Dannhorn (grădinarul). Singurul lucru, care putea fi ameliorat, era acompaniamentul orchestral, care a fost prea puternic.

În premieră, în data de 26 februarie, a fost prezentată piesa *Wulfried von Hohenstein* de Franz Carl Weidmann. Se consideră că acesta este un produs de calitate fără un fir epic continuu, fiind constituit din trei povestiri, ceea ce face interpretarea și mai dificilă pentru actori. Piesa a fost însă bine primită de public, îndeosebi grație efortului actorilor August Miller (Wulfried), Schütz (Heinrich) și Ranstl (Waldbruder).

Opera în două acte *Titus der Gütige (Clemența lui Titus)* de Wolfgang Amadeus Mozart, care nu mai fusese jucată de mult în orașul de pe Bega, a fost pusă în scenă în data de 27 februarie. Această piesă, jucată în beneficiul domnișoarei Sessi și al domnului Theimer, a beneficiat de un acompaniament orchestral de excepție. Interpretarea actorilor principali – domnul Schumüller (Titus), domnișoara Sessi (Sertus), domnul Theimer (Annius), domnul Ranstl (Publius), domnișoara Gäde (Servilia) și, mai ales, doamna Schmidt (Vitellia) – a fost de calitate. În al doilea act a fost însoțită de hornul englezesc, la care a cântat în mod magistral domnul Teprovsky, capelmaistru al regimentului de infanterie de linie "Graf Mazzuchelli".

Sâmbătă, 28 februarie, a fost prezentată piesa *Maria Szetsi* sau *Die seltene Brautwerbung (Ciudata bursă matrimonială)* de Karl Meisl. Această dramatizare destul de reușită a unei povestiri patriotice s-a bucurat de o interpretare reușită a domnului Sauermann (conducătorul de trupe Wesselyny), domnului Schütz (adjunctul comandantului) și a doamnei Weber (Marie).

Un nou succes din punct de vedere al prestațiilor actorilor și al aspectului comic l-a constituit piesa *Doctor Kramperl* sau *Fünf Bräutigame und eine Braut (Cinci miri și o mireasă)* de Josef Alois Gleich, prezentată publicului în data de 1 martie. Rolul principal a fost interpretat cu umor de domnul Novak (servitorul Thomas), acestuia alăturându-i-se doamna Rosetti (bucătăreasa flegmatică Eva) și ceilalți actori din distribuție, al căror joc bun a făcut ca aceasta să fie o seară teatrală reușită.

²¹ *Notizen...*, VIII, 1 martie (1829).

Piesa *Der Rehbock (Căpriorul)* de August von Kotzebue, prezentată în ziua următoare, a fost jucată destul de bine de actorii implicați în aceasta, respectiv domnul Novak (arendașul Grauschimmel), domnișoara Gäde (soția arendașului) și, mai ales, domnișoara Steiner (baroneasa).

O nouă comedie de August von Kotzebue, respectiv *Der Citherschläger und das Gaugericht*, a încântat publicul local în seara de 3 martie, grație interpretării actorilor August Miller (Nicodemus), Schütz (Gideon) sau Steiner (Kunigunde).

În ziua de 4 martie, de miercurea cenușii, scena a fost închisă. Cu această ocazie s-a încheiat și perioada carnavalului, pe care cronicarul nu o consideră propice teatrului.

În ziua următoare opera lirică *Die Schweizerfamilie (Familia elvețiană)* de Joseph Weigl a beneficiat de o interpretare vocală și scenică de excepție a domnișoarei Gäde (Emmeline), care a înlocuit-o pe domnișoara Sessi, care s-a îmbolnăvit. O prestația bună au avut și ceilalți actori, respectiv domnul Schumüller (Jacob) domnul Theimer, doamna Schmidt (mama Emmelinei), domnul Ranstl (Richard Boll) și domnul Novak (Durmman).

Cronica piesei *Menschenhaß und Reue (Mizantropie și regret)* de August von Kotzebue, prezentată publicului în data de 7 martie, se rezumă la faptul că aceasta a fost o reprezentație de succes și la menționarea celor care au contribuit la aceasta, respectiv: domnul Wittich (generalul), doamna Rosetti (soția generalului), domnul Sauermann (maiorul), doamna Schumüller (camerista), domnul Hirschfeld (Bittermann), domnul Novak (Peter), doamna Weber (doamna Müller), domnul August Miller (un necunoscut), domnul Ranstl (Franz) sau domnul Dannhorn (un bătrân).

Comedia muzicală *Sieben Mädchen in Uniform (Șapte fete în uniformă)* de Louis Angely a fost prezentată publicului în data de 8 martie și chiar dacă actorii nu au jucat cu atâta chef și energie precum în reprezentația din anul anterior, desfășurarea spectacolului poate fi descrisă de proverbul "Totul e bine când se termină cu bine".

O reușită, atât din punct de vedere vocal, cât și orchestral, a constituit-o piesa *Joseph und seine Brüder (Iosif și frații săi)* de Alexandre-Vincent Pineux Duval, jucată în beneficiul domnului Schumüller în seara de 9 martie. Printre protagoniști s-au numărat: domnul Schumüller (Joseph), domnul Ranstl (Simeon), doamna Schmidt (Beniamin) și domnul Theodor Müller (ciobanul orb Jacob).

Der Vater und seine Kinder (Tatăl și copiii săi) de

Franz Joseph Hassaureck a fost prezentată publicului în data de 10 martie. Această piesă a constituit o variațiune pe o temă îndrăgită în teatrul francez, respectiv cea a urmașilor nedreptățiți datorită unor oameni răi, dar care până la urmă reușesc să obțină ceea ce li se cuvine și astfel se face dreptate. "Diamantele" din distribuția acestei piese de teatru au fost copiii talentați ai domnului Novak, respectiv Röschen și Fany, care au fost sprijiniți în acest sens și de ceilalți actori implicați în această reprezentație.

În data de 12 martie a fost prezentată publicului o piesă, care a fost jucată mai des la Timișoara, respectiv *Die weiße Frau (Femeia în alb)* de Eugène Scribe. În acest context piesa are parte de puține comentarii, cu atât mai mult cu cât tema este cunoscută, iar prestația actorilor (doamna Schmidt, domnul Theimer, domnul Dannhorn și domnul Ranstl) a fost similară²².

Notizen über die dramatischen... X, 1 aprilie 1829

La începutul numărului X²³ al revistei, ultimul care s-a păstrat, este continuată analiza piesei *Die weiße Frau (Femeia în alb)* apreciindu-se că domnul Schumüller nu a avut o prestație atât de bună precum în piesa *Joseph und seine Brüder (Iosif și frații săi)* sau alte piese analizate în paginile revistei. Domnișoara Sessi a avut o prestație bună, dar ușor afectată de boala de care a suferit în ultimul timp. Corul a avut o interpretare bună, acest lucru fiind însă valabil mai mult pentru partea masculină, deoarece atenția unor femei din cor a fost distrasă de aspecte din afara scenei.

Urmează apoi o replică la o scrisoare primită la redacție, care face referire la balul, care a avut loc cu ocazia zilei suveranului Francisc I, expeditorul fiind plin de animozitate. Acestuia i se arată că revista e ghidată de măsură și umanitate iar apoi continuă dreptul la replică, semnat de I.B. Hirschfeld și F. Herzog, conducătorii teatrului timișorean și de organizatorii balului, cu răspunsuri punctuale la problemele ridicate în scrisoare.

La primul punct se arată că au fost organizate șase baluri prestigioase și alte evenimente planificate, astfel că din acest punct de vedere s-au respectat prevederile abonamentului.

În al doilea rând cel care a trimis scrisoarea apreciază că organizarea a două baluri înainte și după data de 12 februarie pentru un preț extra de 24 creițari față de prețul abonamentului a constituit

²² *Notizen...*, IX, 16 martie (1829).

²³ *Notizen...*, X, 1 aprilie (1829).

un act lipsit de patriotism. Semnatarii dreptului la replică consideră că aceasta nu este și părerea publicului și că doar autorul scrisorii le putea lua în nume de rău aceste încasări extra, care le permit organizarea activității în această perioadă a carnavalului, nefastă din punct de vedere financiar pentru teatru. De altfel, ei apreciază că numărul mare de participanți, buna dispoziție și distracția constituie dovezi clare ale succesului de care s-a bucurat balul. Semnatarii acestui drept la replică aduc de asemenea mulțumiri susținătorilor, care au sprijinit organizarea balului și fac apel la autorul acestei scrisori să nu mai considere atât de criminale încercările organizatorilor de a îmbunătăți situația.

În ziua de sâmbătă, 14 martie, a fost prezentată publicului piesa în patru acte *Julius von Sassen sau Barbarei des achtzehnten Jahrhunderts* (*Barbaria secolului al XVIII-lea*) de Gottlieb Wetzinger. Se consideră că primele două acte au fost jucate foarte

bine, dar ultimele au fost interpretate mai șters. Elogii deosebite sunt aduse prestației strălucite a domnișoarei Steiner (Henriette).

Într-o notă din numărul 10 al revistei se arată că datorită îmbolnăvirii redactorului, acest număr nu va putea fi livrat cititorilor în întregime. De aceea se solicită înțelegere din partea publicului, care este asigurat că în următorul număr, care urma să apară în Săptămâna Paștelui din anul respectiv, vor fi prezentate piesele jucate până la finalul stagiunii, iar după două săptămâni numărul final va cuprinde suplimentul restant referitor la luna decembrie. Suntem în asentimentul lui Anton Hermann, care consideră că aceste exemplare nu au mai apărut²⁴.

În pofida perioadei relativ scurte de apariție, rolul de pionierat pe care l-a jucat revista *Notizen...* în peisajul publicistic teatral bănățean este incontestabil. Ea oferă o imagine fidelă a vieții teatrale din orașul de pe Bega de la vremea respectivă.

²⁴ *Történelmi és Régészeti Értesítő*, XX/I-II (1904), 87–88.

Repertoriul pieselor jucate pe scena timișoreană în perioada 8 noiembrie 1828 – 14 martie 1829, așa cum reiese din paginile periodicului Notizen über die dramatischen Leistungen der Bühne-Gesellschaft der Herren J.B. Hirschfeld und F. Herzog, während des Winter-Curses 1828/9 zu Temeswar

Data	Piesa	Autor/Adaptat de
8 noiembrie	Die Schuld (Vina)	Adolph Müllner
9 noiembrie	Die Weiber-Cur (Tratament cu dame)	Matthäus Stegmayer
10 noiembrie	fără reprezentație	
11 noiembrie	Gabriele	Eugène Scribe și Mélesville
12 noiembrie	fără reprezentație	
13 noiembrie	Die weiße Frau (Femeia în alb)	Eugène Scribe
14 noiembrie	Donna Diana	Karl August West
15 noiembrie	Der Erbvertrag (Contractul de moștenire)	Wilhelm Vogel
16 noiembrie	Das Fest in Blaurode (Sărbătoarea din Blaurode)	Wellig
17 noiembrie	Das Turnier zu Kronstein (Turnirul din Kronstein)	Franz Ignaz von Holbein
18 noiembrie	Fluch und Segen (Blestem și binecuvântare) și Das Landhaus an der Heerstraße (Casa de la țară de pe Heerstraße)	Ernst von Houwald respectiv August von Kotzebue
19 noiembrie	fără reprezentație	
20 noiembrie	Die Hochzeit des Figaro (Nunta lui Figaro)	Pierre Caron de Beaumarchais
22 noiembrie	Die Leibeigenen (Țăranii iobagi)	Ernst Raupach
23 noiembrie	Die schwarze Frau (Femeia în negru)	Karl Meisl
24 noiembrie	fără reprezentație	
25 noiembrie	Welche ist die Braut? (Cine este mireasa?)	Johanna Franul von Weißenthurn
26 noiembrie	fără reprezentație	
27 noiembrie	Die glückliche Täuschung (Fericita înșelăciune)	Gioacchino Rossini
28 noiembrie	fără reprezentație	
29 noiembrie	Maria Stuart	Friedrich Schiller
30 noiembrie	Der Diamant des Geisterkönigs (Diamantul regelui fantomă)	Ferdinand Raimund
1 decembrie	Die Pilgerin (Pelerina)	Johanna Franul von Weißenthurn
2 decembrie	Die Corsen in Ungarn (adaptare după piesa Die Corsen) (Corsarii în Ungaria)	August von Kotzebue
1 ianuarie	Anekdotenbüchlein (Cărticica cu anecdote) și Das Lotterie –Loos (Biletul de loterie)	Ignaz Franz Castelli respectiv Niccolo Isouard
2 ianuarie	Die Verwandtschaften (Rudele)	August von Kotzebue
3 ianuarie	Das Testament des Onkels (Testamentul unchiului)	Ignaz Franz Castelli
4 ianuarie	Aline, Königin von Golkonda (Alina, regina din Golconda)	Henri-Montan Berton
5 ianuarie	fără reprezentație	
6 ianuarie	Der Bergegeist oder die drei Wünsche (Spiritul munților sau Cele trei dorințe)	Joseph Alois Gleich
7 ianuarie	Reprezentație itinerantă a gimnastului Benetto Luzzatto	
8 ianuarie	Agnes Sorel	Mary Anne à Beckett
9 ianuarie	fără reprezentație	
10 ianuarie	Das Alpenröslein (Trandafirul din Alpi)	Franz Ignaz von Holbein
11 ianuarie	Johanna von Montfaucon	August von Kotzebue
12 ianuarie	Preciosa	Pius Alexander Wolff
13 ianuarie	Die Indianer in England (Indienii în Anglia)	August von Kotzebue
14 ianuarie	fără reprezentație	
15 ianuarie	Verlegenheit und List (Jenă și viclenie)	August von Kotzebue
16 ianuarie	Der Zweikampf (Duelul) și reprezentație itinerantă a gimnastului Benetto Luzzatto	Franz August von Kurländer
17 ianuarie	Der Barbier von Sevilla (Bărbierul din Sevilla)	Pierre Caron de Beaumarchais

Data	Piesa	Autor/Adaptat de
18 ianuarie	Vier Schildwachen auf einen Posten (Patru santinele la un post de pază) și ultima reprezentație itinerantă a gimnastului Benetto Luzzatto	Ignaz Franz Castelli
19 ianuarie	fără reprezentație	
20 ianuarie	Der Haustyran (Tiranul casei)	Alexander Duval
21 ianuarie	fără reprezentație	
22 ianuarie	Toni	Theodor Körner
23 ianuarie	Fiesko	Friedrich Schiller
24 ianuarie	Die Entführung aus dem Serail (Răpirea din serai)	Christoph Friedrich Bretzner
25 ianuarie	Der Pächter und der Tod (Arendașul și moartea)	Joseph Alois Gleich
26 ianuarie	fără reprezentație	
27 ianuarie	Sorgen ohne Noth und Noth ohne Sorgen (Griji fără nevoi și nevoi fără griji)	August von Kotzebue
28 ianuarie	fără reprezentație	
29 ianuarie	Der Wirrwarr (Haosul)	August von Kotzebue
30 ianuarie	Evakathel und Schnudi oder die große Thierhetze (Evakathel și Schnudi sau marea vânătoare)	Joachim Perinet
31 ianuarie	Der Erbprinz oder das große Geheimnis (Prințul moștenitor sau marele secret)	Friedrich Wilhelm Ziegler
1 februarie	Rochus Pumpnickel	Matthäus Stegmayer
2 februarie	Der Wildfang (Animalul capturat)	August von Kotzebue
3 februarie	Der Brief aus Kadix (Scrisoarea din Cadiz)	August von Kotzebue
4 februarie	fără reprezentație	
5 februarie	Vergebliche Mühe (Efort inutil)	
6 februarie	Die Schirmherrn von Lissabon oder der Kronenstreit (Protectorii Lisabonei sau lupta pentru coroană)	Friedrich Wilhelm Ziegler
7 februarie	Ein Uhr (Ora unu)	Wilhelm Vogel
8 februarie	Die glückliche Täuschung (Fericită înșelăciune)	Gioacchino Rossini
10 februarie	Weltton und Herzensgüte (Weltton și bunătatea inimii)	Friedrich Wilhelm Ziegler
11 februarie	Seara premergătoare aniversării a 61 de ani de către împăratul habsburgic Francisc I, sărbătorită cu teatru de revistă	
12 februarie	Fără reprezentație, dar la redută s-a desfășurat un bal cu ocazia zilei de naștere a suveranului	
13 februarie	Fridolin	Franz Ignaz von Holbein
14 februarie	Aschenbrödel (Cenușăreasa)	Niccolo Isouard
15 februarie	Die Reise nach Paris (Călătoria la Paris)	Adolph Bäuerle
17 februarie	Das Fläschchen Cöllnerwasser (Sticluță cu apă de colonie) sau Denkschrift eines Husaren-Officers (Memoriul unui ofițer de husari) și Die Heimkehr (Întoarcerea acasă)	Eugène Scribe Ernst von Honwald
19 februarie	Die Deutsche Hausfrau (Casnica germană)	August von Kotzebue
20 februarie	Grupaj dramatic și muzical cu titlul „Alles lustig, nichts traurig (Doar veselie, fără tristețe)”	
21 februarie	Die Mohrinn (Femeia maură)	Friedrich Wilhelm Ziegler
22 februarie	Till Eulenspiegel	Matthäus Stegmayer
23 februarie	fără reprezentație	
24 februarie	Der Schnee (Zăpada)	Daniel-François-Esprit Auber
25 februarie	fără reprezentație	
26 februarie	Wulfried von Hohenstein	Franz Carl Weidmann
27 februarie	Titus der Gütige (Clemența lui Titus)	Wolfgang Amadeus Mozart
28 februarie	Maria Szetsi sau Die seltene Brautwerbung (Ciudata bursă matrimonială)	Karl Meisl

Data	Piesa	Autor/Adaptat de
1 martie	Doctor Kramperl sau Fünf Bräutigame und eine Braut (Cinci miri și o mireasă)	Josef Alois Gleich
2 martie	Der Rehbock (Căpriorul)	August von Kotzebue
3 martie	Der Citherschläger und das Gaugericht	August von Kotzebue
4 martie	fără reprezentație (Miercurea Cenușii)	
5 martie	Die Schweizerfamilie (Familia elvețiană)	Joseph Weigl
7 martie	Menschenhaß und Reue (Mizantropie și regret)	August von Kotzebue
8 martie	Sieben Mädchen in Uniform (Șapte fete în uniformă)	Louis Angely
9 martie	Joseph und seine Brüder (Iosif și frații săi)	Alexandre-Vincent Pineux Duval
10 martie	Der Vater und seine Kinder (Tatăl și copiii săi)	Franz Joseph Hassaureck
12 martie	Die weiße Frau (Femeia în alb)	Eugène Scribe
14 martie	Julius von Sassen sau Barbarei des achtzehnten Jahrhunderts (Barbaria secolului al 18-lea)	Gottlieb Wetzinger

Notizen

über die dramatischen Leistungen der Bühne-Gesellschaft der Herren J. B. Hirschfeld und F. Herzog, während des Winter-Curses 1827, zu Temeswar.

III.

16. December 1828.

„Lob und Tadel muß ja seyn.“
Goethe.

Am 22. Nov. erhielten wir von Dem. Zelleshuber als dritte Gastgabe „die Gelbeigene“ von Raupach, Trauerspiel in 5 Aufzügen, ein schauerhaftes Gemälde jener die Menschheit entehrenden Zeiten, in denen noch manche Völker Europa's die schmählige Kette barbarischen Rechts zu tragen verdammt waren, bevor noch die Vaterhand unsterblicher Fürsten, im hehren Glanze der Menschlichkeit und Aufklärung, jene seelenbeugenden Fesseln zerbrochen hatte. — Ossip der Lustigmacher, empört durch den Geist der Tyranney, der ihn die Unnatürlichkeit des Gesetzes, das ihn in der Wiege mit dem Brandmahle des Auswürflings aus Gottes freyer Welt schuldlos und ungerecht schändete, hell ersehen ließ, hatte dem Hause des Fürsten Rache gesucht für seine hingewürgte Axinia, und spritzte diese dadurch aus: daß er alle Freuden des fürstlichen Hauses untergrub. Diesem Ausbruche beleidigter Menschlichkeit mußte auch Idor, der edle, seine Gottverwandtschaft fühlende Gelbeigene, verfallen: weil Ossip, selbst ein „unsterblicher“ geboren, ihn um die, das fürstliche Haus dem „unsterblichen“ beglückende Freiheit beneidete. — Ist durch „die Gelbeigene“ in den Conversations-Anstalten der geistlichen Welt eine erhabene Schule für die Bildung des Gemüths und des Geistes und alles mohlennbar bezeugt, so haben gewiß Schriftsteller die Höhe ihrer Kunst auf derselben Menschen-entwürf hier so rühmlich als Gedächtniß zur Anschauung schwieriger anerkannt. Verdienst um die Menschheit der Kunst Desjenigen ist, wenn Menschen dabei ihr dem niedrigsten Thespis. nante des Stückes selbst alle die Ausführung

desselben übergehen. Bisher war uns Dem. Zelleshuber als Donna Diana, und im „Zurnier zu Kronstein“ als Elisabeth erschienen; Darstellungen, die mehr in das Gebieth des Anstandes, und der Energie gehören. Als Gräfin Olga trat sie in dem Zauberkreise der anziehendsten Weiblichkeit auf: in dem des Sentimentalen; und einer der Idylle verwandten Würdigung der anspruchlosen Natur; der Hingebung in die Gewalt der edelsten Liebe, und einer unerschütterlichen Treue für den geliebten Auserwählten, die des Weibes höchster Schmuck ist. — Gewiß war Dem. Zelleshuber heute weit mehr als bisher in ihrem Wirkreise. — Herr Sauermann als Wolodimir, in einem der Willkühr und unbändigen Leidenschaft bis zur Unmenschlichkeit hingeebenen Charakter; Herr Theod. Müller als Ossip, in wilder unverföhnlichen Rache; aber vor allen ausgezeichnet Herr Schütz als Idor in kraftvoller Haltung als sich fühlender Mensch; und Hingebung in das eiserne Schicksal, das er am Ende mit selbstverläugnendem Heldenmuth niederreißt; brachten ihre Stellen zu rein elegischer Anschauung; darum denn die beyden letzteren am Schlusse mit der Palme des Abends gekrönt wurden.

Amalia.

Am 23. November: „Die schwarze Frau.“ Komische Oper von Meisl, Musik von Adolph Müller. Es gehört mit zu den Schwachheiten unserer Bühne-Subjekte, daß sie bei Wiederholungen von Schau- und Tonstücken sich tadelnswerthe Vernachlässigungen im Spiel und im Gesange zu Schulden kommen lassen. Dieser Vor-

